

УДК 159. 9. 072. 42

І. М. Тичина

ОСОБЛИВОСТІ ПОВТОРНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ ВИПУСКНИКІВ ВИШІВ ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті аналізуються особливості рефлексії розвитку професійних здібностей випускників вишів на ситуаційно-ціннісному і суб'єктно-ціннісному рівні регуляції професійної переорієнтації. Виявлено, що однією із суттєвих відмінностей окреслених рівнів регуляції є усвідомлення випускниками із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції творчих здібностей як внутрішніх регуляційних ресурсів саморозвитку у процесі зміни професії. Показано, що оптимальний повторний вибір професії характеризується узгодженістю регуляторних вимог професійної діяльності з особливостями саморегуляції випускників вишів.

Ключові слова: професійна переорієнтація, ціннісна регуляція професійної переорієнтації, творчі здібності, повторний професійний вибір.

Постановка проблеми. У психологічній літературі питання повторного вибору професії вивчаються у взаємозв'язку із проблемою професійного та життєвого самовизначення особистості. Підкреслюється важливість знаходження оптимального шляху самореалізації у професійній сфері та звертається увага на актуальність ціннісно-сміслового визначення щодо професії та життя в цілому протягом всього життєвого шляху людини (Б.Г. Анан'єв, Є.О. Клімов, В.В. Рибалка, Б.О. Федоришин). Проводиться ідея, що розв'язання проблеми професійного самовизначення та здійснення повторного професійного вибору потребує сформованої структури особистісної саморегуляції (О.А. Конопкін, В.І. Моросанова). У цьому контексті науковий інтерес становлять механізми особистісної регуляції випускників вищих навчальних закладів у процесі зміни професії, а також особливості повторного вибору професії залежно від рівня саморегуляції особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах Д.Н. Завалішиної, В.А. Машина, Л.М. Мітіної, О.Р. Фонарьова обґрунтовується положення про адаптивний та творчий способи професійного розвитку

людини, залежно від характеру активності особистості у професійній діяльності [1;4;5;9].

Відповідно до концепції саморегуляції О.О. Конопкіна, адаптивність людей до мінливих життєвих умов і рівень особистісної успішності в різних діяльностях залежить від рівня сформованості загальної системи саморегуляції. Відмінності людей у здатності швидко засвоювати нові прийоми або види діяльності автор пояснює різним співвідношенням пасивно-репродуктивних і активно-творчих тенденцій саморегуляції. На думку О.О. Конопкіна, недостатній рівень розвитку загальної системи саморегуляції (репродуктивний) може маскуватися задовільним виконанням окремих видів діяльності, але зміна звичних умов виявляє труднощі виконання діяльності і проблеми поведінки. Широкий спектр діяльностей і ситуацій, якими оволоділа людина, автор вважає основною умовою розвитку саморегуляції. «Головним полем розвитку і прояву загальної системи саморегуляції є освоєння нових різноманітних видів діяльності, соціальних відношень, поведінки...» [2, с. 132].

Схожих позицій дотримується О.Л. Музика, звертаючи увагу на те, що життєвий досвід людини, а

саме – досвід розвитку здібностей і соціальних зв'язків, має особливе значення у формуванні системи особистісної регуляції. Автор виділяє два типи психічної регуляції особистісного розвитку, які відрізняються співвідношенням ситуаційних і диспозиційних складових: ситуативно-адаптивну й особистісно-ціннісну регуляцію. На його думку, особливості регуляції людини визначаються характеристиками ціннісної свідомості, а саме – суб'єктними цінностями, які відображають ефективні стратегії досягнення визнання. При чому включення в регуляційний процес диспозиційних чинників залежить від особливостей розвитку здібностей і їх інтеграції у ціннісному досвіді, а також від оцінки та інтерпретації конкретної життєвої ситуації як значущої чи незначущої [6].

У дослідженнях особистісної регуляції у процесі професійного вибору і професійної переорієнтації основна увага звертається на вивчення залежності процесу професійного вибору від індивідуальних особливостей саморегуляції людини. Дослідження О.О. Конопкіна, В.І. Моросанової показали, що оптимальний вибір професії обумовлюється узгодженням регуляторних вимог професії з індивідуальними особливостями регуляції діяльності людини [3].

Формулювання цілей статті. На нашу думку, індивідуальний стиль регуляції і регуляторні вимоги професії можна проаналізувати за дихотомічним параметром «репродуктивна – творча» спрямованість особистості. Вдалий вибір професії характеризує процес, коли люди з переважанням активно-творчих тенденцій обирають творчу професію, а особи зі схильністю до репродуктивної діяльності обирають професію, яка вимагає виконавської дисципліни. Ми ставили за мету вивчити особливості саморегуляції та специфіку повторного вибору професії випускників вишів саме у такому контексті аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилося у два етапи. На першому вивчалися особливості саморегуляції випускників вишів у процесі зміни професії. Для цього використовувався модифікований варіант методики вивчення динаміки здібностей (МВДЗ). Випускників просили назвати й оцінити рівень розвитку власних професійних умінь, дій і операцій, із яких вони складаються, виокремити референтних осіб та особистісні якості, які мають відношення до успішності у професійній діяльності [8].

Результати дослідження на цьому етапі підтвердили існування ситуаційно-ціннісного та суб'єктно-ціннісного рівнів регуляції професійної переорієнтації та їх зв'язок з особливостями усвідомлення ресурсів особистісного розвитку.

Для випускників із ситуаційно-ціннісним рівнем регуляції характерним є усвідомлення більшої кількості професійних умінь (64 %) і їх співвіднесення з предметом й засобами певної діяльності, що дозволяє характеризувати їх як спеціальні (41,23 %) і одиничні (22,77 %). На цьому рівні регуляції серед референтних осіб переважають люди, пов'язані з професійною дія-

льністю (78 %), які можуть об'єктивно оцінити не лише результат роботи, а й спосіб її виконання. Досліджувані цієї групи вже мають професійний досвід і це, очевидно, зумовлює те, що успішність у професії пов'язується ними з власною відповідністю етичним нормам, прийнятим у окремому професійному середовищі (61 %) або процесуальним вимогам професії (39 %). Фрагментарна рефлексія особистісних ресурсів і модель ситуаційно-адаптивного розвитку зумовлює ситуаційно залежну зміну професії.

На суб'єктно-ціннісному рівні регуляції випускники ВНЗ усвідомлюють як професійні не лише спеціальні (31,1 %) і одиничні (9,9 %) уміння, а й загальні (59 %), які можуть бути використані при виконанні різних діяльностей (комунікативні – 17 %, рефлексивні – 9 %, аналітичні – 13 %, регуляційні – 8 %, організаційні – 12 %). Серед референтних осіб є визнані професіонали. Про рівень професійних домагань досліджуваних свідчать їх високі досягнення у навчально-професійній сфері (нагороди на конкурсах, кар'єрний ріст). Більшість особистісних якостей, які пов'язуються з досягненням професійного успіху, є позитивними або нейтральними, однак виокремлюються й такі, які розглядаються досліджуваними як позитивні для професії і водночас негативні для взаємодії з іншими людьми (вміння досягати цілей за будь-яку ціну). Випускники із розгорнутою рефлексією ресурсів розвитку усвідомлюють творчі здібності, як необхідні професійно важливі якості, що дозволяє їм конструювати модель творчо-професійного розвитку і здійснювати суб'єктно-ціннісний вибір нової професії у процесі професійної переорієнтації.

Отже, однією із суттєвих відмінностей окреслених рівнів регуляції є розгляд творчих здібностей як професійно важливих якостей та усвідомлення значущості творчої діяльності для досягнення професійного та життєвого успіху випускниками із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції.

На другому етапі вивчалися особливості повторного вибору професії випускників вишів із ситуаційно-ціннісним та суб'єктно-ціннісним рівнями регуляції, а саме – досліджували, якій діяльності за параметром «репродуктивна-творча» випускники надають перевагу. За основу було взято ідеї, окреслені у зарубіжних теоріях професійного розвитку, де доводиться, що репродуктивний чи творчий характер професії впливає на мотивацію суб'єкта професійної діяльності. Зокрема, П. Мучинські аналізує дослідження, які показують, що існують індивідуальні відмінності в реагуванні людей на роботу з високим мотиваційним потенціалом, тобто таку, яка не є строго регламентованою, а передбачає багато моментів невизначеності і творчого реагування. Доводиться, що на професійну діяльність з високим мотиваційним потенціалом будуть позитивно реагувати лише особи з яскраво вираженою потребою в особистісному зростанні та творчою спрямованістю [7].

Виділяються такі основні характеристики роботи

з високим мотиваційним потенціалом:

- різноманітність навичок – кількість різних видів діяльностей, навичок і здібностей, необхідних для виконання професійних обов'язків;
- ідентичність професійних задач – показник того, якою мірою робота передбачає виконання цілісного трудового блоку, тобто виконання роботи від початку до кінця;
- значущість професійної задачі – вплив виконуваної роботи на життя й роботу інших людей;
- автономність – ступінь свободи, незалежності, самостійності в режимі роботи і виконанні окремих процедур, що входять до її складу;
- зворотний зв'язок – показник того, наскільки виконання необхідних виробничих дій дозволяє отримати чітку інформацію про ефективність діяльності [7;10].

Існують своєрідні індикатори того, що робота дійсно має описані характеристики. Такими показниками є суб'єктивна осмисленість праці, суб'єктивна відповідальність за результати праці, знання про результати роботи, а також показники результативності роботи: професійна мотивація, якість праці та суб'єктивна задоволеність роботою.

При створенні опитувальника було використано виділені в моделі Дж. Хекмана – Г. Олдхема основні характеристики роботи з високим мотиваційним потенціалом, особистісні характеристики суб'єкта професійної діяльності і показники результативності роботи. Досліджуваним пропонувалося оцінити колишню і нову професійну діяльність за визначеними ознаками й оцінити ступінь вияву кожної ознаки за 10 бальною шкалою. Також пропонувалося проаналізувати і перерахувати власні відчуття і переживання, які виникають під час виконання професійних обов'язків, оцінити рівень їх прояву за 10-бальною шкалою.

Показник мотиваційного потенціалу професійної діяльності (ПМП) вираховувався за формулою:

Проведений аналіз отриманих результатів дослідження дозволяє нам зробити висновок, що випускники ВНЗ із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції професійної переорієнтації оцінюють нову професію, як діяльність, що має вищий мотиваційний потенціал (середні показники: ПМП2 = 1117; ПМП1 = 465), де індекс біля показника означає нову (2) чи колишню (1) професію. Таке співвідношення в оцінках колишньої і нової професії характерне для 91 % досліджуваних. Лише 9 % осіб із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції професійної переорієнтації оцінюють нову професію, як менш творчу, таку, що має нижчий мотиваційний потенціал. На нашу думку, виявлена тенденція в порівнянні двох професій свідчить про те, що випускники цієї групи свідомо обирають діяльність,

яка більшою мірою сприяє розвитку творчих здібностей. Можемо зробити висновок, що при суб'єктно-ціннісній регуляції професійної переорієнтації має місце узгодження особливостей ціннісної регуляції саморозвитку випускників та регуляторних вимог професії з ширшим простором для вияву творчих здібностей.

Найбільш виражені відмінності в оцінках професій виявлено за такими характеристиками: різноманітність навичок (7,8/8,5), автономність (3,4/5,9), обернений зв'язок (6/8,7). Отже, випускники із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції професійної переорієнтації, в першу чергу, надають перевагу діяльностям, які вимагають широкого діапазону професійних здібностей, високого рівня самостійності і незалежності в роботі, вміння аналізувати ефективність власних трудових дій.

Досліджувані цієї групи обирають діяльність, яка передбачає певну свободу дій і можливість проявити творчість. При цьому нова професія не обов'язково має стосуватися таких традиційно творчих напрямків, як, наприклад, письменництво чи образотворче мистецтво. Як творчу досліджувані характеризували роботу на державній службі, на виробництві, роботу менеджера з продажу тощо. Такі результати дослідження підтверджують думку про те, що елементи творчості можуть бути знайдені в будь-якій діяльності, а сприймання діяльності, як творчої чи нетворчої, залежить від рівня розвитку здібностей до цієї діяльності (репродуктивних чи творчих).

Випускники з ситуативно-ціннісним рівнем регуляції професійної переорієнтації при зміні професії меншою мірою керуються її мотиваційним потенціалом: для 50 % з них ПМП1 > ПМП2; для 40 % досліджуваних цієї групи ПМП1 < ПМП2; на думку 10 % осіб, обидві професії мають схожі характеристики ПМП1 = ПМП2. Отже, ми не можемо зробити однозначного висновку, що при ситуативно-ціннісній регуляції професійної переорієнтації особливості ціннісної регуляції саморозвитку випускників узгоджуються з регуляторними вимогами професії з високим або низьким мотиваційним потенціалом.

Абсолютні значення ПМП для цієї групи випускників є значно нижчими, ніж для випускників із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції. Середні показники мотиваційного потенціалу обох професій у досліджуваних із ситуативно ціннісним рівнем регуляції відрізняється менше (середні показники: ПМП1 = 859; ПМП2 = 931), ніж у досліджуваних із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції (середні показники: ПМП1 = 465; ПМП2 = 1117).

У дослідженнях Дж. Хекмана і Г. Олдхема показано, що чим вищий мотиваційний потенціал має професійна діяльність, тим більший вплив вона здійснює на особистість. Індикаторами такого впливу є переживання специфічних психічних станів: суб'єктивної осмисленості праці, суб'єктивної відповідальності за результат праці, знання про результати своєї роботи [10].

Ми поставили завдання випускникам обох груп оцінити ймовірність переживання таких станів у процесі виконання колишньої і нової професійної діяльності. За результатами дослідження виявлено тенденції, схожі до тих, які простежуються у співвідношенні оцінок двох

професій з точки зору мотиваційного потенціалу. Для групи випускників із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції професійної переорієнтації характерне оцінювання нової професії, як такої, що має більший вплив на розвиток особистості. Випускники іншої групи не такі однозначні. Схожі тенденції в оцінці двох професій за критеріями мотиваційного потенціалу і за ступенем впливовості розцінюється нами, як показник надійності отриманих результатів.

Для випускників із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції професійної переорієнтації характерне оцінювання нової професії як такої, що має вищий мотиваційний потенціал і вищий ступінь впливу на розвиток особистості. Так вважають 90 % досліджуваних цієї групи. Ця тенденція простежується і при аналізі індивідуальних показників, і при аналізі середніх показників по групі.

Результати аналізу індивідуальних показників та середніх показників по групі випускників із ситуаційно-ціннісним рівнем регуляції узгоджуються лише частково. Половина досліджуваних цієї групи (50 % осіб) оцінюють нову професію як таку, що має вищий мотиваційний потенціал та вищий ступінь впливу на розвиток особистості, ніж колишня професія (ПМП1=859, ПМП2=931; B1=7,6 B2=8,8). Частина випускників (31 %) вважають, що колишня професія має вищий мотиваційний потенціал, але менший вплив на розвиток суб'єкта діяльності. На думку 18 % осіб, обидві професії мають однаковий вплив на розвиток особистості, незалежно від співвідношення по-

казників мотиваційного потенціалу. Отже, для частини випускників із ситуаційно-ціннісним рівнем регуляції професія, яка вимагає репродуктивної активності, а не творчої ініціативи, є більш привабливою у плані розвитку. Діяльність, в якій розвиваються виконавські здібності, більшою мірою забезпечує почуття осмисленості праці, відповідальності за свої дії та кінцевий результат, ніж діяльність, яка вимагає прояву творчих здібностей.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

На основі аналізу особливостей рефлексії розвитку професійних здібностей випускників вищів виділено ситуаційно-ціннісний і суб'єктно-ціннісний рівні регуляції у процесі зміни професії, які відрізняються за критерієм ціннісного ставлення до здібностей. Зокрема, для випускників вищів із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції професійної переорієнтації характерне усвідомлення творчих здібностей як ресурсів саморозвитку. На думку цієї групи випускників, творчі здібності шляхом перенесення забезпечують успіх у різних сферах професійної діяльності. Це дозволяє бути автономними щодо можливих змін життєвої ситуації, в тому числі й до вимушеної зміни професії. На відміну від досліджуваних із ситуаційно-ціннісним рівнем регуляції, випускники із суб'єктно-ціннісним рівнем регуляції професійної переорієнтації у процесі повторного професійного вибору надають перевагу професіям і видам робіт, які передбачають широкий простір для вияву творчих здібностей, значний ступінь свободи, незалежність та самостійність в режимі роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Завалишина Д.Н. Субъектно-динамический аспект профессиональной деятельности / Д.Н. Завалишина // Психол. Журн. – 2003. – Т. 24, № 6. – С. 5-15.
2. Конопкин О.А. Общая способность к саморегуляции как фактор субъектного развития / Олег Александрович Конопкин // Вопросы психологии. – 2004. – № 2. – С.128-135.
3. Конопкин О. А. Стилиевые особенности саморегуляции деятельности / О.А. Конопкин, В.И. Моросанова // Вопросы психологии. – 1989. – № 5. – С.18-26.
4. Машин В.А. О двух уровнях личностной регуляции поведения человека / В.А. Машин // Вопросы психологии. – 1994. – № 3. – С.144-149.
5. Митина Л.М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях / Л.М. Митина // Вопр. психол. – 1997. – № 4. – С. 28-38.
6. Музика О.Л. Интеграция личностного опыта как

психологичний механізм розвитку творчої обдарованості / О.Л. Музика // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: зб. наук. праць / за ред. В.О. Моляко. – Т.12, вип. 3. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. – С.159-164.

7. Мучински П. Психология, профессия, карьера. – 7-е изд. / П. Мучински. – СПб.: Питер, 2004. – 539 с.

8. Тичина І.М. Особливості рефлексії здібностей у процесі професійної переорієнтації / І.М. Тичина // Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: колективна монографія / [за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики]. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – С.157-170.

9. Фонарев А.Р. Формы становления личности в процессе ее профессионализации / А.Р. Фонарев // Вопр.психол. – 1997. – № 2. – С. 88-93.

10. Hackman J.R., Oldham G.R. Motivation Trough the Design of Work: Test of a Theory // Organizational Behavior and Human Performance, 16, –1976, – p. 256.

REFERENCES

1. Zavalysyna, D.N. (2003). Subiektno-dinamicheskii aspekt professionalnoi deiatelnosti [Subject-dynamic aspect of professional activity]. *Psikhologicheskii zhurnal – Psychology journal*. (Vols. 24 (6)), (pp. 5-15). [in Russian].
2. Konopkin, O.A. (2004). Obshchaia sposobnost k samoregulatsii kak faktor subiektnogo razvitiia [General ability to self-regulation as a factor of subjest development]. *Voprosy psikhologii – Questions of Psychology*. № 2. (pp.128-135). [in

Russian].

3. Konopkin, O.A., Morosanova, V.I. (1989). Stilevyie osobennosti samoregulatsii deiatelnosti [Stylistic peculiarities of self-regulation of activity]. *Voprosy psikhologii – Questions of Psychology*. № 5. (pp. 18-26). [in Russian].

4. Mashyn, V.A. (1994). O dvuh urovniakh lichnostnoi samoregulatsii povedeniia cheloveka [Considering two levels of personal regulation of behaviour]. *Voprosy psikhologii –*

Questions of Psychology. № 3. (pp.144-149). [in Russian].

5. Mitina, L.M. (1997). Lichnostnoie i professionalnoie razvitiie cheloveka v novykh sotsyalno-ekonomicheskikh usloviiah [Personal and professional development of a person under new social economical conditions]. *Voprosy psikhologii – Questions of Psychology*. № 4. (pp. 28-38). [in Russian].

6. Muzyka, O.L. (2007). Integratsiia osobystisnogo dosvidu yak psykholoichnyi mekhanizm rozvytku tvorchoi obdarovanosti [Integration of personal experience as a psychological mechanism of development of creative personality]. *Aktualni problemy psykholonii. Problemy psykholonii tvorchosti: zb. Nauk. prats. – Actual problems of psychology: problems of creative work: digest of scientific papers*. V.O. Moliako (Ed.). (Vols. 12(3)). (pp. 159-164). Zhytomyr: Vid-vo ZhDU im. I.Franka [in Ukrainian].

7. Muchinski, P. (2004). *Psikhologiya, professiya, kariiera [Psychology, profession, career]*. Edition 7. Saint Petersburg:

Piter [in Russian].

8. Tychyna, I.M. (2006). Osoblyvosti refleksii zdibnostei u protsesi profesiinoi pereorientatsii [Peculiarities of abilities reflection in the process of professional re-orientation]. *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen: kol. Monografiia – Abilities, creative work, talent: theory, methodology, results of the researches*. Moliako, V.O., Muzyka, O.L. (Eds.). (pp.157-170). Zhytomyr: Ruta [in Ukrainian].

9. Fonarev, A.R. (1997). Formu stanovleniia lichnosti v processe yeie professionalizatsii [Forms of personality's coming into being in the process of its professionalization]. *Voprosy psikhologii – Questions of Psychology*. № 2. (pp. 88-93). [in Russian].

10. Hackman, J.R., Oldham, G.R. Motivation Trough the Design of Work: Test of a Theory // *Organizational Behavior and Human Performance*, 16, –1976. – 256 p.

И. М. Тычина

ОСОБЕННОСТИ ПОВТОРНОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫБОРА ВЫПУСКНИКОВ ВУЗОВ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ УРОВНЯ САМОРЕГУЛЯЦИИ ЛИЧНОСТИ

В статье анализируются особенности рефлексии развития профессиональных способностей выпускников вузов с ситуационно-ценностным и субъектно-ценностным уровнями регуляции профессиональной переориентации. Выявлено, что одним из существенных отличий описанных уровней регуляции есть осознание выпускниками с субъектно-ценностным уровнем регуляции творческих способностей как внутренних регуляционных ресурсов саморазвития в процессе изменения профессии. Показано, что оптимальный повторный выбор профессии характеризуется согласованностью регуляционных требований профессиональной деятельности с особенностями саморегуляции выпускников вузов.

Ключевые слова: профессиональная переориентация, ценностная регуляция профессиональной переориентации, творческие способности, повторный профессиональный выбор.

I. M. Tychyna

PECULIARITIES OF SECOND PROFESSIONAL CHOICE OF HIGHER SCHOOL GRADUATES DEPENDING ON PERSONALITY'S LEVEL OF SELF-REGULATION

In the article some peculiarities of reflection of development of professional abilities of higher school graduates at situational-valuable and subject-valuable level of professional re-orientation regulation have been analyzed. For displaying individual style of regulation and regulator requirements of profession is probed after a dichotomy parameter «genesial – creative» orientation of personality. The successful is consider the choice of profession, when people with actively creative tendencies predominance chose a creative profession, and persons exposed to reproductive activity chose a profession that requires executive discipline. It has been determined that one of the essential differences of the defined regulation levels is understanding by graduates with subject-valuable regulation level creative abilities as internal regulation resources of self-development in the process of changing profession. According to this group of graduates opinion, creative abilities by means of transference ensure success in different spheres of professional activity. This allows persons to be autonomous regardless of possible changes of life situations, including forced change of profession. Unlike those with situational-valuable regulation level graduates with subject-valuable regulation level of professional re-orientation in the process of recurring choice of profession show a preference for professions and kinds of job which provide for a wide expanse for exposure of creative abilities, considerable degree of freedom, independence in working routine. Research results confirm an idea that the elements of creation can be found in any activity, and perception of activity as creative or uncreative depends on the level of development of capacities for this activity. It has been shown that optimal recurring choice of profession is characterized by concordance of regulator demands of professional activity with peculiarities of higher school graduates self-regulation.

Keywords: professional re-orientation, valuable regulation of professional re-orientation, creative abilities, recurring choice of profession.

Подано до редакції 13.04.2014